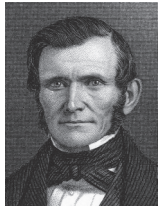

Ko Hono fakafatongia'i 'e Siosefa Sāmita e Kōlomu 'o e Kau 'Aposetolo 'e Toko Hongofulu Mā Uá ke Hoko Atu 'Enau Paotoloaki e Ngāue 'o e Pule'angá

Na'e lekooti 'e Palesiteni Uilifooti Utalafi (1807–98) 'a e fakamatala ko 'eni 'o ha fakataha na'e fakahoko 'e he Palōfita ko Siosefa Sāmitá mo e kau 'Aposetoló 'i he fáahita'u failau 'o e 1844:

“Na'e ui fakataha 'e Siosefa Sāmita, ko e Palōfita 'o e 'Otuá, 'a e Kau 'Aposetolo 'e Toko Hongofulu Mā Uá . . . peá ne fakataha mo kimautolu 'i ha ngaahi 'aho lahi 'i hono foaki mai homau ngaahi 'enitaumení, mo hono akoí kiate kimautolu e ngaahi tefitoí mo'oni ma'ongo'onga ko ia kuo fakahā ange 'e he 'Otuá. Pea 'i ha taimi 'e taha, naá ne túu ai 'i homau lotolotongá 'i ha meimei houa nai 'e tolu, 'o fakahā kiate kimautolu e kuonga fakakosipeli ma'ongo'onga mo faka'osi ko ia kuo fokotu'u ai 'e he 'Otuá Hono to'ukupú ke ngāue 'i he māmaní 'i he ngaahi 'aho faka'osi ko 'ení. Na'e fakafonu 'aki 'a e lokí 'e ha me'a hangē ha afi kakahá; na'e fakakofu 'aki e Palōfitá 'a e mālohi 'o e 'Otuá, pea na'e uló 'a hono fofongá pea ma'a, peá ne faka'osi ia, 'a ia he 'ikai toe ngalo 'i he mo'ui ni pe 'i itāniti, 'aki 'a e ngaahi lea ko 'ení:

“Ngaahi tokoua, 'oku mamahi fau 'a hoku lotó 'i he'eku manavasíi na'a 'ave au mei māmani mo e ngaahi kī 'o e pule'anga 'o e 'Otuá 'oku kei 'iate au, 'oku téeki ai ke u fakama'u ia ki ha 'ulu 'o ha [kau] tangata kehe. Kuo 'osi fakama'u 'e he 'Otuá ki hoku 'ulú 'a e ngaahi kī kotoa 'o e pule'anga 'o e 'Otuá 'a ia 'oku fie ma'u ki hono fokotu'u mo hono langa hake 'o e Siasí, pea mo e pule'anga 'o e 'Otuá he funga 'o e māmaní, pea mo teuteu 'a e Kāingalotú ki he hā'ele mai 'a e Foha 'o e Tangatá. Ka ko 'eni 'e hoku ngaahi tokoua, 'oku ou fakafeta'i ki he 'Otuá kuó u mo'ui ke u mamata 'i he 'aho kuo fakangofua au ke u foaki atu ai homou 'enitaumení, pea kuó u fakama'u ai heni ki homou 'ulú 'a e ngaahi mālohi kotoa 'o e lakanga taula'eiki faka-Ēloné mo e faka-Melekisēteki pea mo e tú'unga faka-éaposetoló, fakataha mo e ngaahi kī mo e ngaahi mālohi fekau'aki mo iá, 'a ia kuo fakama'u 'e he 'Otuá kiate aú; pea 'oku ou 'oatu ai heni 'a e ngāué kotoa, 'a e kavenga mo hono tokanga'i 'o e Siasí ni mo e pule'anga 'o e 'Otuá ki homou umá, pea 'oku ou fekau ai heni 'a kimoutolu 'i he huafa 'o e 'Eiki ko Sísū Kalaisí ke fakafefeka homou 'umá, pea fuesia 'a e Siasí ni mo e pule'anga ko 'eni 'o e 'Otuá 'i he 'ao 'o e langí mo e māmaní, pea 'i he 'ao 'o e 'Otuá, mo e kau 'āngeló mo e tangatá' ” (*Ngaahi Akonaki 'a e Kau Palesiteni 'o e Siasí: Uilifooti Utalafi* [2004], 22–23).

- Ko e hā 'oku makehe kiate koe 'i he fakamatala ko 'ení?
- Ko e hā na'e mahu'inga ai ke ma'u 'e he Kau 'Aposetoló e ngaahi kī 'o e pule'anga 'o e 'Otuá?

